

URBANA BIORAZNOLIKOST

DIVLJE ŽIVOTINJE U GRADU

OPORAVILIŠTE
ZA DIVLJE ŽIVOTINJE

ZOO
Zagreb

Projekt:
**OPORAVILIŠTE ZA DIVLJE ŽIVOTINJE -
MODERNIZACIJA ZOOLOŠKOG VRTA GRADA ZAGREBA
III FAZA**

**Projekt je sufinancirala
Europska unija iz
Kohezijskog fonda.**

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Kohezijskog fonda.
Više informacija o EU fondovima na: www.strukturnifondovi.hr

Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost
Ustanove Zoološki vrt Grada Zagreba.

Ustanova Zoološki vrt Grada Zagreba
Fakultetsko dobro 1
00 385 1 2302 198
www.zoo.hr

Sadržaj

- 10** Koje vrste uspješno žive u gradovima?
- 12** Zašto su važne divlje životinje u gradu?
- 13** Konflikt između ljudi i životinja
- 13** Dobrobiti koje ljudi imaju od divljih životinja
- 16** Pružimo ruku divljini
- 17** Naše ideje, vaše vrijedne ruke
 - 17** Hotel za kukce
 - 18** Vrtno jezerce
 - 19** Kućica za ježa
 - 20** Kućica za šišmiša
 - 21** Kućica za žabu
 - 22** Kućica za ptice
 - 23** Hranilice za ptice
- 24** Sezonska ponašanja životinja
- 25** Šišmiši
- 28** Vrane
- 32** Zmije
- 34** Kolizija ptica sa staklenim površinama
- 44** Divlje životinje – primjeri

UVODNA RIJEČ

Željeti i znati pomoći životinji u nevolji dva su uveliko različita pojma. Želja je dobar pokretač akcije, ali pomoć prepustite osposobljenim osobama. U šarolikom svijetu divljine oko nas nije nam lako prepoznati i protumačiti ponašanje životinje te pravilno reagirati, pa ponekad i prirodno ponašanje životinje shvaćamo kao njezin poziv u pomoć.

Životinja u nevolji, iscrpljena ili bolesna životinja, napuštena životinja – malo što izaziva jače emocije i reakcije ljudi od ovakvih situacija. I sami smo se nerijetko našli u prilici da želimo pomoći divljoj životinji u nevolji, ali nismo znali kako pravilno reagirati.

Stanovnici Zagreba svjesni su da svoj životni prostor dijele s brojnim kućnim ljubimcima, ali i s divljim životinjama. Za vlasnike kućnih ljubimaca postoje pravila koja, ako ih se vlasnik pridržava, jamče psu ili mački sustav nadzora, ali i zaštitu i pomoć ako se izgube. Ono u čemu, barem djelomično, uspijevamo kad se radi o skrbi o kućnim ljubimcima, nije izvedivo kad je riječ o divljim životinjama. Želimo li pomoći divljim životinjama, potrebni su dodatni specijalizirani prostori, posebna hrana, oprema, ali i najvažnije – osposobljeni ljudi.

Kao što joj i naziv govori, divlja životinja mora opstati u svojem okolišu bez uplitanja čovjeka. Divlju životinju koju liječimo ili othranjujemo ne smijemo pripitomiti. Boravak u Oporavilištu samo je nužna mjera, kratak predah za povratak snage prije ponovnog vraćanja u prirodu.

Spoznaja o međusobnoj ovisnosti ljudi, biljaka i životinja, prihvaćanje činjenice da bez kvalitetnoga životnog okoliša nema kvalitetnog života, pa i povećana empatija prema životinjama – sve su to dijelovi suvremenog svjetonazora koji dijele generacije naših sugrađana, svjesnih da briga za naše životno okruženje počinje ovdje i sada. Upravo su takvi koraci najvažniji, ali i najteži.

Stoga, pomozimo osnažiti djelić prirode oko nas. Pozitivne promjene uvijek započinju malim korakom u vlastitom dvorištu.

**Tim za provedbu projekta
„Oporavilište za divlje životinje – Modernizacija Zoološkog vrta Grada Zagreba III faza“**

DIVLJE ŽIVOTINJE U GRADU

Oduvijek su tu, divlje životinje u gradu. Brojne su nam neprimjetne, poneke vrlo uočljive, dolaze same, neke smo namjerno dozvali ili čak naselili. Grad bez životinja bio bi grad siromašan zvukovima i pokretima. Takav grad ne bismo željeli.

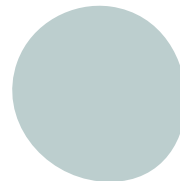
Usprkos brojnim korisnim informacijama koje se ciljano pružaju u obrazovnim ustanovama i putem medija, još uvijek građane iznenadi svaki susret s divljom životinjom.

Iako smo u posljednje vrijeme osvijestili mogućnost međusobnih susreta, na uspješnom suživotu još moramo raditi.

Važno je shvatiti da nismo isključivi posjednici i korisnici životnog prostora te da je suživot ljudi i divljih životinja moguć i nužan. Štoviše, Grad Zagreb aktivno radi na projektima zelene infrastrukture jer smo svjesni da ozelenjivanjem grada podižemo kvalitetu života.

Zeleni grad privlačan je životinjama, stoga naučimo kako na obostrano zadovoljstvo odgovoriti ovom izazovu. Naime, velik broj životinja koje se naizgled doseljavaju na područje na kojem žive ljudi, zapravo se nalazi na prostoru na kojem su oduvijek živjele, a ljudska naselja su ta koja se šire.

Životinje sve više prilaze gradovima i zbog propadanja ruralnog načina života te sječe šuma, zbog čega ostaju bez hrane i skloništa.

Na idućim stranicama upoznat ćemo se s važnošću divljih životinjskih vrsta u gradovima, predstaviti ćemo ideje koje možemo implementirati u vlastitom dvorištu, a osvrnut ćemo se i na neke od najčešćih situacija u kojima se susrećemo s (neočekivanim) divljim životinjama u svojoj okolini.

Osim toga, predstaviti ćemo najčešće vrste životinja s kojima dijelimo životni prostor te uvidjeti da smo svi zajedno samo dio prirode.

SINANTROPNE VRSTE – vrste životinja koje žive uz čovjeka, povezane su s njegovim prebivalištem i djelatnošću, ali nisu pripitomljene.

Ova kategorija ne uključuje domaće životinje, radne životinje, kućne ljubimce i medonosne kukce. Bacimo pogled kroz prozor i ugledat ćemo barem dvije vrste sinantropnih vrsta. Prisustvo nekih će nas razveseliti, poput kosa ili sjenice, ali možda i zabrinuti ako ugledamo smeđeg štakora.

DIVLJA ŽIVOTINJA U NEVOLJI

U sklopu Ustanove Zoološki vrt Grada Zagreba djeluje Oporavilište za divlje životinje te Sklonište za nezbrinute životinje Grada Zagreba u Dumovcu.

Osim toga, u okviru Programa zaštite divljači, Zoološki vrt Grada Zagreba zbrinjava ozlijeđene, ranjene i bolesne životinje s područja Grada Zagreba. Isto tako, Zoološki vrt kao provoditelj Programa zaštite divljači provodi mjere zaštite divljači i mjere za sprečavanje šteta od divljači u suradnji s Gradskim uredom za gospodarstvo, ekološku održivost i strategijsko planiranje i Lovачkim savezom Grada Zagreba, i to u najvećoj mjeri edukacijom građana i zbrinjavanjem divljih životinja.

Koga zbrinjavamo

Strogo zaštićene divlje životinje iz cijele Hrvatske.

Strogo zaštićene divlje životinje oduzete i zaplijenjene u skladu sa Zakonom o prekograničnom prometu i trgovini divljim vrstama.

Ostale divlje životinje s područja Grada Zagreba, čije je zbrinjavanje definirano Programom zaštite divljači.

Divlje životinje koje građani Zagreba drže kao kućne ljubimce te iz nekog razloga završe napuštene ili izgubljene.

Ako ste pronašli ranjenu životinju, nazovite broj telefona 01/2008-354, svaki dan između 8 i 19 sati. Ako ste ranjenu životinju pronašli izvan tog vremena, nazovite Centar 112 koji će vas spojiti s dežurnom službom.

OPORAVILIŠTE ZA STROGO ZAŠTIĆENE ŽIVOTINJSKE VRSTE

Oporavilište je prostor u kojem privremeno borave jedinke **strogo zaštićenih zavičajnih vrsta životinja**, koje su nađene u prirodi iscrpljene, bolesne, ozlijeđene ili otrovane, u svrhu liječenja i oporavka. Oporavljena životinja vraća se u prirodu. Oporavljena životinja koja nije u mogućnosti opstati u prirodi može se, uz dozvolu Ministarstva, smjestiti u stalne populacije zoološkog vrta ili srodne institucije te kasnije uključiti u programe razmnožavanja ugroženih vrsta.

U istom prostoru privremeno mogu biti zbrinute i zaplijenjene ili oduzete strogo zaštićene životinje nađene u prekograničnom prometu ili prekograničnoj trgovini.

Rad Oporavilišta nadzire Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja na temelju **Zakona o zaštiti prirode**, a primjenjuje se i Zakon o sprječavanju unošenja i širenja stranih te invazivnih vrsta i upravljanja njima.

SKLONIŠTE ZA DIVLJE ŽIVOTINJE

Pojam **skloništa** za životinje definira **Zakon o zaštiti životinja** i odnosi se na objekt u kojem se smještaju i zbrinjavaju sve napuštene i izgubljene životinje te im se pruža potrebna skrb i pomoć. U tim se prostorima zbrinjavaju divlje životinjske vrste koje nisu na popisu strogo zaštićenih vrsta, poput vrana, ježeva ili golubova, ali trebaju našu pomoć jer su pronađene iscrpljene ili ozlijeđene. Ako je moguće, oporavljene životinje vraćaju se u prirodno stanište.

Iako se u zakonodavnom smislu jež i sova ne zbrinjavaju prema istom zakonu, kad ih preuzmu djelatnici naše Ustanove, ulaze u isti sustav brige i razlika postaje samo administrativna. Tako jednaku pažnju i skrb dobivaju i strogo zaštićene i nezaštićene životinje, kako bismo ih i nadalje mogli susretati u našoj životnoj sredini.

KOJE VRSTE USPJEŠNO ŽIVE U GRADOVIMA

Vjerojatno svatko od nas zna mnogo divljih životinja koje žive u gradu. To su vjeverice, golubovi, zečevi, šišmiši...

Općenito, u gradovima najbolje opstaju **generalisti**, odnosno životinje koje se raznovrsno hrane. Životinje hranu pronalaze u dvorištima, na livadama i neizbježno – na otpadu. Životinje koje se hrane samo određenom vrstom biljne ili životinjske hrane, nemaju toliki izbor i logično, život u gradu im nije prihvatljiv.

Osim toga, u gradu najčešće žive **male životinje**. Što je, dakako, i logično – što je životinja veća, potrebno joj je više prostora za kretanje. U gradovima, u vrevi ljudi i automobila, velikim životinjama teško je pronaći dovoljno prostora za sigurno kretanje.

Iako neki znanstvenici smatraju da su životinje koje uspješno žive u gradovima generalno inteligentnije od onih koje se ne odlučuju na taj potez, to nije dokazano. Međutim, možemo reći da u gradovima žive **snalažljive** vrste. Gradovi se ubrzano mijenjaju, a divlje životinje te promjene prate i njima se prilagođavaju.

Pri tome razvijaju oblike ponašanja koji im olakšavaju pronalazak hrane, partnera ili izbjegavanja ljudi.

Neprekidno širenje urbanih područja, autocesta i zračnih luka čini antropogenu buku sveprisutnom. Istraživanja su pokazala da velike sjenice koje žive na takvim područjima pjevaju višim tonovima nego ptice iste vrste izvan gradova. Kad ne bi bile tako **prilagodljive**, reproduktivni uspjeh u bučnim gradovima ne bi bio zadovoljavajući.

ZELENI GRAD – BOGATI GRAD

Mnogima od nas dodir s prirodom donosi radost – kad čujemo pjev ptica u dvorištu, uočimo vjevericu na obližnjem stablu ili noću naiđemo na ježa na svojem putu, **podsjetimo se da smo dio prirode** bez obzira na to gdje živimo. Istraživanja su pokazala da provođenje vremena u prirodi podiže raspoloženje, smanjuje osjećaj usamljenosti, stresa i ljetnje te pomaže u opuštanju. Neke studije pak pokazuju da i samo pogled na zelene površine ima pozitivan učinak na mentalno zdravlje.

Većina ljudske populacije živi u gradovima, a s godinama taj udio samo raste. Procjenjuje se da će do 2050. dosegnuti i 70%.

S obzirom na to, najveća mogućnost za doticaj s divljinom upravo je u gradovima. Zato je **vrste koje žive u gradu jednako važno razumjeti kao i životinje u pravoj divljini.**

KONFLIKT IZMEĐU LJUDI I ŽIVOTINJA

Životinje u gradu mogu izazvati nevolje – životinje koje kopaju u našim vrtovima nosioci su bolesti, mogu ozlijediti ljubimce, napraviti probleme u prometu, no najčešće nas samo dobro uplaše. I to ne svojevrijedno. Posljedica je to našeg, još uvijek velikog, **nesnalaženja** u potencijalno konfliktnim situacijama.

Zato je važno **istraživati** život životinja u urbanim sredinama, ali i **educirati** se o njima. Samo na taj način ćemo ih razumjeti i shvatiti da je suživot ljudi i divljih životinja jedina opcija za budućnost.

DOBROBITI OD SUŽIVOTA

Šišmiši na našem području su isključivo kukcojedi. Jedan šišmiš tijekom jedne noći pojede do 8000 komaraca. Dakle, jasno je zašto je važno održavati zdrave ekosustave. Danju, dok se šišmiši odmaraju u krošnjama drveća, na tavanima kuća ili u tornjevima crkvi, pčele i drugi oprašivači odrađuju svoj dio posla.

Mnogo životinja za koje ljudi često misle da im nije mjesto u gradu hrani se miševima i štakorima, pa smanjuju broj glodavaca. Sve karike u tom lancu trebamo uvažavati jer i mi smo samo dio krhke prirodne ravnoteže.

USLUGE EKOSUSTAVA su vrste usluga koje pruža priroda besplatno, a čovjek ih koristi. Primjeri takvih usluga su oprašivanje cvjetova koje rade kukci, prirodno filtriranje oborinskih voda, raspoloživost riba u akvatičkim ekosustavima.

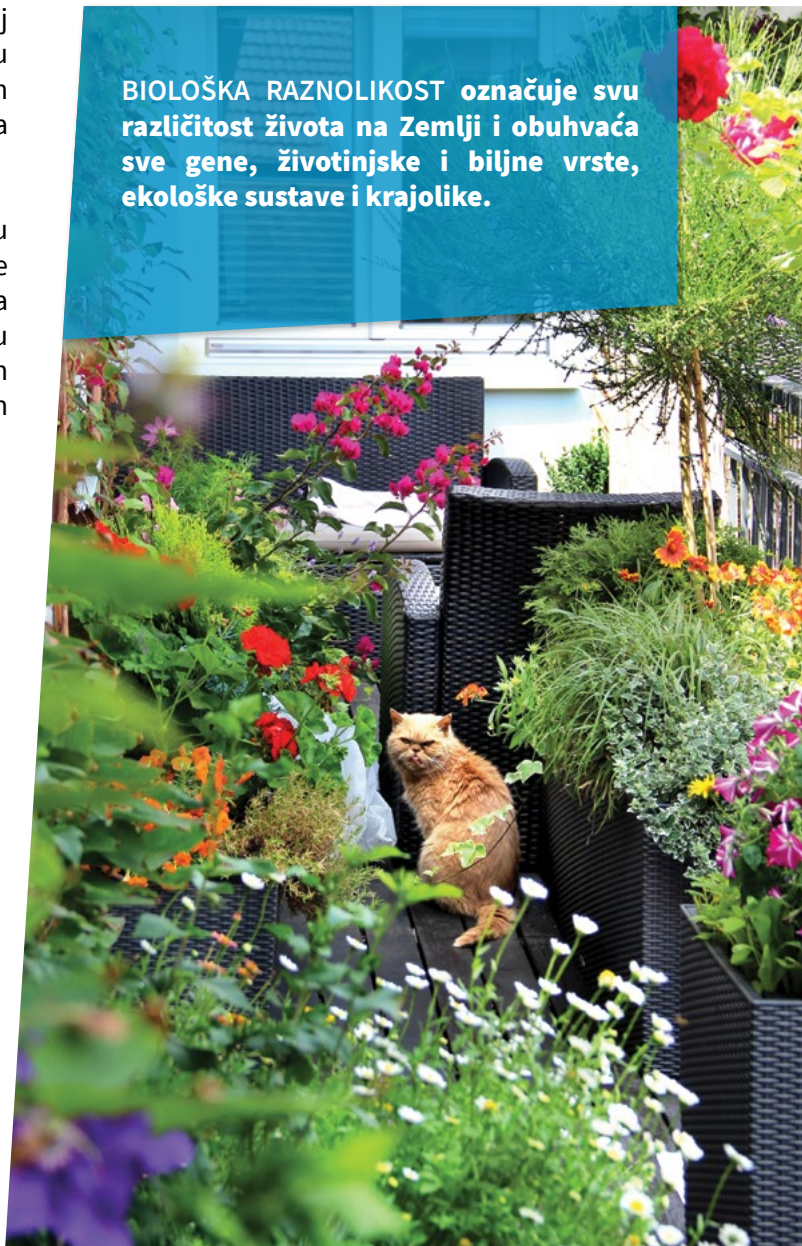
ZELENIJI GRAD – VEĆA BIOLOŠKA RAZNOLIKOST

Korisno je informirati se tko u našoj lokalnoj zajednici provodi aktivnosti koje potiču zaštitu biološke raznolikosti i suživot s prirodom. Takvim djelovanjem na lokalnoj razini radimo i na očuvanju globalne biološke raznolikosti.

Postoji niz aktivnosti koje se uz malo truda mogu implementirati u parkove, vrtove i na ostale zelene površine o kojima ljudi brinu. Važno je da na njima zaštitimo postojeću lokalnu biološku raznolikost, smanjimo uporabu kemijskih sredstava te autohtone vrste štitimo od invazivnih životinjskih i biljnih vrsta.

Umjesto da joj se opiremo, pružimo ruku divljini i pridružimo se naporima očuvanja biološke raznolikosti na lokalnoj razini.

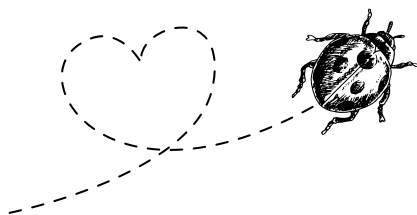
BIOLOŠKA RAZNOLIKOST označuje svu različitost života na Zemlji i obuhvaća sve gene, životinjske i biljne vrste, ekološke sustave i krajolike.

U velikim gradovima divlje autohtone vrste biljaka i životinja teško pronalaze mjesto za sebe.

Livade se redovito kose, dvorišta i parkovi se uređuju, osušena stabla se uklanjaju da ne bi dovela u opasnost ljude.

Nerijetko vidamo da se privatna dvorišta betoniraju i sve je manje zelenila u njima. Posljedica svih tih zahvata je sve manje divljih vrsta u našim dvorištima i parkovima.

AUTOHTONA VRSTA

(nativna vrsta, zavičajna vrsta) – ona koja je prirodno, od davnina rasprostranjena na nekom području.

Svatko od nas može neki kutak u svojem dvorištu, vrtu ili na balkonu prepustiti divljini. Neki kutak ne treba kositi redovito, stari panj ili srušena stara grana mogu ostati u dvorištu, samoniklo autohtono cvijeće ne moramo počupati, a posudicu s vodom možemo ostaviti u kutku dvorišta.

Šareno cvijeće privlačit će leptire i druge kukce, žedne životinje će u dvorištu s dostupnom vodom vidjeti utočište, a u starom panju skrovište.

Uz malo truda učinit ćemo mnogo za divlje vrste.

ALOHTONA VRSTA

(strana vrsta, unesena vrsta) – ona koja ne obitava prirodno na nekom području. Takvu je vrstu na neki prostor namjerno ili slučajno unio čovjek. Migracije ljudi, putovanja, trgovina i transport najčešći su uzroci prenošenja vrsta.

PRUŽIMO RUKU DIVLJINI

Uz malo dobre volje i spretnosti, u vlastitom dvorištu možemo napraviti pravi raj za male divlje životinje.

Naš vrt ne bi bio tako lijep bez brojnih kukaca koje privlači. Osim leptira koji bojama svojih krila uljepšavaju svaki vrt, pčele, ose i bumbari oprašuju voćke, povrće i ukrasno bilje, bubamare se hrane lisnim ušima koje napadaju pupove biljaka, a tlo kukci čine rahlijim i plodnijim.

Ako obratimo pozornost, počinjemo razumijevati koliko su ova stvorenja važna, raznolika i zanimljiva.

HOTEL ZA KUKCE

Kukci najviše stradavaju zimi zbog hladnoće, a hotel za kukce im tada posluži kao odličan zaklon.

Hotel za kukce je struktura napravljena od prirodnih materijala različitih veličina i oblika.

Preporučuje se korištenje što različitijih materijala za izgradnju: kamenje, drvo (daske, grede s izbušenim rupama), trupci, grane i grančice, kora, stabljike trske i bambusa, slama, ovčja vuna, suho lišće, češeri...

Tako se hotel za kukce sastoji od nekoliko cjelina u kojima će brojne vrste pronaći svoje sklonište.

Kad je gotov, hotel smjestimo na mirno mjesto u polusjeni, zaklonjeno od vjetrova. Kako noći postaju hladnije, hotel je sve napučeniji jer kukcima pruža sigurno i toplo mjesto za prezimljavanje.

VRTNO JEZERCE

Uređenje vrtnog jezera ili barice može biti odlična zamisao za divlji vrt. Vodena površina privući će različite životinje (žabe, daždevnjake, vodene kukce te žedne ptice, šišmiše i ježeve). U jezercu i oko njega možemo posaditi vodeno bilje te postaviti ukrasno kamenje.

Ako ne možemo napraviti vrtno jezerce, možemo veliki tanjur za lončanice do ruba ukopati u zemlju te ga redovito puniti vodom. Na taj ćemo način životinjama u vrtu omogućiti pristup vodi i tijekom sušnih razdoblja. Vodu u tanjurić moramo redovito nadolijevati.

KUĆICA ZA JEŽA

U našim krajevima bjelopsog ježa najčešće susrećemo noću, kad je u potrazi za hranom. Nažalost, tada najčešće i stradava u prometu.

Zbog gubitka staništa, danas su vrtovi postali vrlo važni prostori za život ježeva, posebice u jesen, kada traže skrovišta u kojima bez ometanja mogu provesti zimsko razdoblje.

Mirno mjesto, poput rupe u tlu, deblu ili panju, pomalo neuredna živica, kao i nabacana hrpa grana i suhog lišća dio su vrta koji će odgovarati svakom ježu. Ako u vrtu ovakvih skloništa nema, uz malo truda možemo lako izraditi zamjenu. Kućica od drvenih dasaka s uskim hodnikom poslužit će ježu kao idealan dom.

KUĆICA ZA ŠIŠMIŠA

Opstanak svih vrsta šišmiša svakodnevno se dovodi u pitanje zbog gubitka staništa, trovanja pesticidima, uznemiravanja... Neki šišmiši svoje će utočište potražiti i u gradovima.

Ako im želimo pomoći, a u vrtu nemamo prirodnih skloništa koja bi mogli koristiti (poput drveća s dupljama ili šupljinama ispod kore), možemo za njih izraditi kućicu.

Kućice za šišmiše su uske strukture, čiji se ulaz nalazi s donje strane, i s površinom na koju slijeću smještenom ispod ulaza. Takav dizajn oponaša neka od najčešćih skloništa koja šišmiši odabiru u prirodi.

Kućica se izrađuje od drvenih dasaka bez premaza bojom i lakovima. Pri sastavljanju je važno sve spojeve dobro zabrtviti i učvrstiti, kako bi unutrašnjost ostala zaštićena od nepovoljnih vanjskih utjecaja poput kiše i vjetrova. Na prednjoj strani najčešće se ostavlja jedan prorez koji će pomoći u prozračivanju.

KUĆICA ZA ŽABU

Žabe su najčešći vodozemci u našoj okolini, a rado su viđene zbog nekoliko razloga. Osim što kontroliraju broj kukaca i drugih beskralješnjaka, vrlo su osjetljive na svako zagađenje zbog čega su dobar pokazatelj zdravlja okoliša. Kao sklonište koriste grmlje, živice i ostalu gustu vegetaciju, a mala vrtna lokva ili bara nisu naodmet. Kao dodatno sklonište za žabe, a zanimljiv detalj u vrtu, možemo izraditi i kućicu.

KUĆICA ZA PTICE

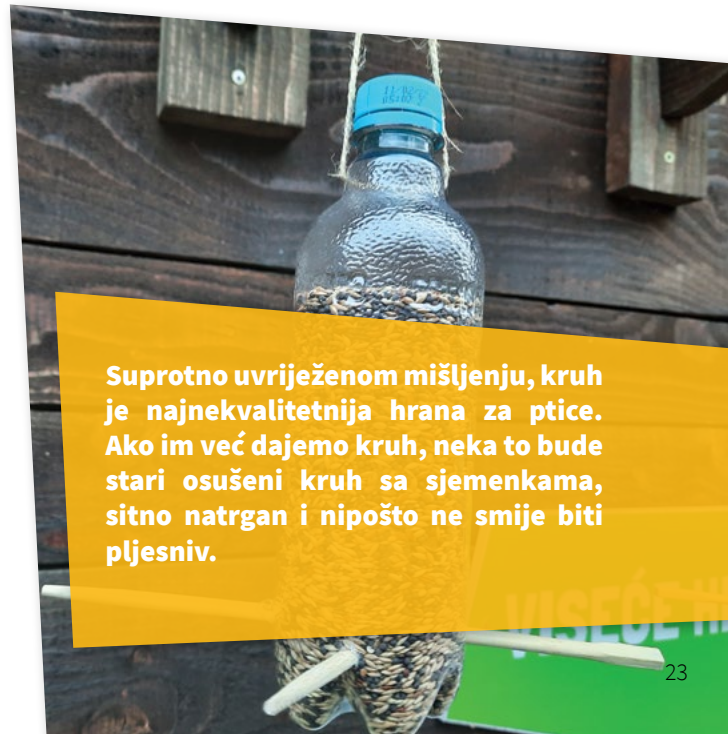
Osim što bojom perja ukrašavaju naš vrt i uveseljavaju nas pjevom, ptice suzbijaju i velike navale kukaca u našem okolišu. Izradom i postavljanjem kućica za ptice možemo im pomoći pronaći novi dom te pridonijeti njihovoj zaštiti.

HRANILICE ZA PTICE

Pticama koje se ne sele u tople krajeve zimsko je razdoblje osobito teško zbog smanjene dostupnosti hrane i niskih temperatura. Možemo im pomoći postavljanjem hranilica u vrtove i na balkone.

Hranilice se mogu izraditi od raznovrsnog materijala i u bezbroj kombinacija. Ponuda hrane pak ovisi o tome koju vrstu ptica želimo privući ili zadržati u vrtu. Uvijek je korisno kombinirati nekoliko vrsta hrane jer ptice ne jedu isključivo jednu vrstu, već prehranu upotpunjuju i drugim namirnicama.

Suprotno uvriježenom mišljenju, kruh je najnekvalitetnija hrana za ptice. Ako im već dajemo kruh, neka to bude stari osušeni kruh sa sjemenkama, sitno natrgan i nipošto ne smije biti pljesniv.

RIJEŠIMO NEUGODNE SITUACIJE NA OBOSTRANO ZADOVOLJSTVO

ŠIŠMIŠI

Dolaskom toplijih dana šišmiši se prirodno bude iz stanja mirovanja i izlijeću iz svojih skrovišta: špilja i jama ili potkrovlja i podruma kuća. Zbog njihove veće aktivnosti, dolazi i do češćih susreta s ljudima, ali i češće potrebe za pomoći naših veterinara i biologa.

Zbog našeg nerazumijevanja i straha, tijekom susreta s ljudima šišmiši nerijetko stradaju. No, to se može izbjeći, ako pravilno reagiramo.

Šišmiš u kući

Ako vam šišmiš uleti u kuću, ostanite mirni. Nemojte pokušavati uloviti šišmiša u letu ili ga tjerati metlom – životinja zbog toga može početi panično letjeti po prostoriji i ozlijediti se.

Zatvorite sva vrata koja vode u druge prostorije, da biste ograničili kretanje životinje. Maknite malu djecu i kućne ljubimce iz prostorije te otvorite sva vrata i prozore koji vode u vanjski prostor.

Ostavite upaljeno svjetlo i stanite mirno uza zid te promatrajte šišmiša, kako biste bili sigurni da je izletio iz prostorije. Ne pokušavajte tjerati šišmiša prema prozoru ili vratima. Nakon nekoliko minuta šišmiš bi se trebao orijentirati i sam izletjeti iz prostorije.

Ako se susretnete sa zdravim šišmišem, imajte na umu da je svako uznemiravanje i uzimanje šišmiša iz prirode strogo zabranjeno. Ako pak nađete na ozlijeđenog šišmiša, najviše ćete učiniti pozivom u naš **infocentar (tel. 01 2008 354)**, odakle ćemo informaciju proslijediti službi hvatača.

Svaka jedinka koja treba pomoć naših veterinara bit će dopremljena u Oporavilište u najkraćem mogućem roku.

Ako se šišmiš smirio negdje u kući

Navucite kožnate ili radničke rukavice.

Šišmiš će vjerojatno biti iscrpljen i dezorijentiran, pa neće poletjeti kad mu se približite. Uzmite posudu, čašu ili kutiju kojom ćete prekriti šišmiša, pa umetnite komad kartona ili časopis između podloge na koju je šišmiš sletio i posude kojom ste ga pokrili.

Držite karton čvrsto uz posudu. Nježno pustite šišmiša iz posude na nekom povišenom mjestu. Puštanjem šišmiša s povišenog mjesta osiguravate ga od grabežljivaca te mu omogućujete da lakše poleti.

Ako se šišmiš nalazi na mjestu na kojem ga nije moguće staviti kutiju, pažljivo ga prekrijte mekom krpom ili malim ručnikom i iznesite u vanjski prostor.

Nakon kontakta sa šišmišem, kao i sa svakom drugom životinjom, dobro operite ruke.

Ako vam šišmiši često ulaze u kuću, provjerite imate li možda negdje u kući koloniju šišmiša. Osobito pažljivo pregledajte potkrovlje, podrum i pukotine u fasadi i zidu. Budući da se šišmiši veoma sporo razmnožavaju (ženka najčešće ima samo jedno mlado godišnje), uništenje samo jedne kolonije može imati velik utjecaj na lokalnu populaciju šišmiša.

Suprotno vjerovanju, šišmiši se ne zalijeću i ne upetljavaju ljudima u kosu. Šišmiš nije opasna životinja i neće nikad napasti čovjeka, a u mraku se, zahvaljujući eholokaciji, snalazi predobro da bi se zaletio u čovjeka ili mu se zapleo u kosu.

Mnogo ljudi misli da šišmiši prenose bjesnoću i druge opasne bolesti. Budući da europski šišmiši zbog svojeg načina života rijetko dolaze u kontakt s drugim životinjama koje su prenosioci bjesnoće te se ne hrane mesom, bjesnoća je kod šišmiša izuzetno rijetka pojava, a u Hrvatskoj nije nikad zabilježen slučaj bjesnoće šišmiša.

Zakonom o zaštiti prirode hvatanje, uznemiravanje i uzimanje šišmiša iz prirode strogo je zabranjeno, pa stoga ljudi i šišmiši u kontakt dolaze izuzetno rijetko.

SIVA VRANA

Corvus cornix

Sive vrane su inteligentne ptice koje žive na otvorenim područjima s drvećem i grmljem, u šumama, selima i gradovima. Često se mogu vidjeti u parkovima i uz velika odlagališta otpada. Za razliku od nekih drugih ptica, čija prisutnost u gradu ljude još uvijek iznenađuje, sive vrane su odavno poznati stanovnici gradova. No, nisu omiljeni susjedi. Ljudi ih nerijetko optužuju da su neuredne i agresivne.

Raznošenje i razbacivanje smeća

Sive vrane se hrane kukcima, sjemenkama, malim pticama i njihovim jajima, mladim miševima i zečevima te hranom iz koševa za smeće i kontejnera. Upravo njihova prilagodljivost u prehrani razlog je za povećanje njihove brojnosti u urbanim sredinama. Tijekom potrage za hranom u koševima za smeće, raznose sadržaj uokolo.

Što možemo učiniti? Možemo obratiti pozornost na načine na koje odlažemo otpad – redovito zatvaranje kanti za smeće i kontejnera nakon upotrebe i ne ostavljanje organskog otpada na izloženim mjestima dobar su prvi korak.

Sve se više obraća pažnja i na dizajn javnih koševa za otpatke te se postupno zamjenjuju onima čiji sadržaj nije lako dostupan životinjama.

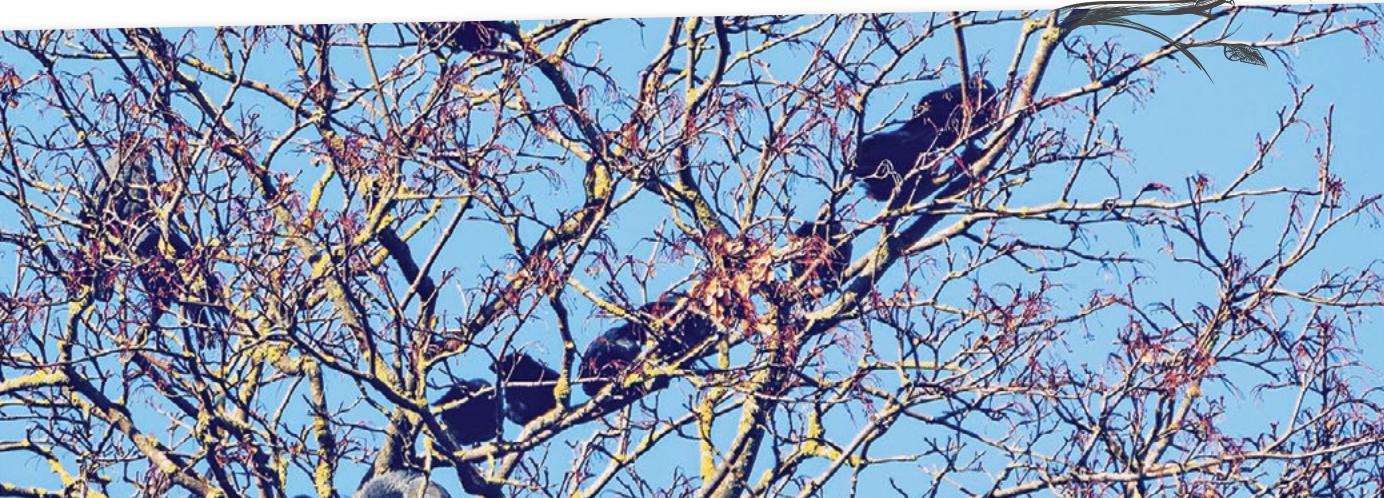
Agresivno ponašanje

Ono što građani opisuju kao agresivno ponašanje zapravo je zaštitničko ponašanje odraslih vrana u iznimnim situacijama u periodu gniježđenja, kad ptiči poletarci napuštaju gnijezdo. Od travnja do lipnja ptiči uče letjeti, pa znaju završiti na tlu ili se skrivati u obližnjem grmlju. Sive vrane tada brane svoje mlade nadlijetanjem, graktanjem i kljućanjem.

Kako bi se mogućnost napada vrane svela na najmanju moguću mjeru, ptiči se ne smiju dirati i ne smije im se približavati. U vrijeme gniježđenja vrana i podizanja ptiča dobro je izbjegavati hodanje blizu visokog drveća, posebice ako na njima postoje gnijezda, te ne približavati se žbunju u kojem se ptiči znaju skrivati.

Poznato je da ove ptice otvaraju orahe tako što ih bace na ulicu. Ne rade to zato da bi ikome naudile, već da bi došle do jestivog dijela ploda. Dovoljno su inteligentne da znaju da orah mora pasti na tvrdu plohu – asfalt, beton ili kamen. Često ih možemo vidjeti na križanjima cesta, gdje bacaju orahe na cestu i čekaju da ga automobil pregazi.

Kad se na semaforu upali crveno svjetlo i automobili stanu, vrana sakuplja jestivi dio orahe – tako postižu svoj cilj, dolaze do hrane, a sebe ne dovode u opasnost.

GAČAC

Corvus frugilegus

Gačac je vrsta koju ljudi često poistovjećuju sa sivom vranom. Važno je razumjeti da su gačac i siva vrana dvije različite vrste iz iste porodice. Kao što je slučaj sa sivom vranom, i ova vrsta ptice građanima Zagreba često nije draga.

Za razliku od sive vrane, gačac je kolonijalna vrsta koja se gnijezdi u gradovima, no hrani se uglavnom na otvorenim poljoprivrednim površinama izvan grada te uz kanale rijeka. Hrane se kukcima i drugim beskralješnjacima te sitnim kralješnjacima. Za razliku od vrane, ljudski otpad nije uobičajen u njihovoj prehrani te se njime hrane samo povremeno tijekom zime i to na otvorenim odlagalištima. Zato to nisu životinje koje stvaraju nered razbacujući otpad. Plaha su vrsta koja ne napada ljude ni druge životinje.

Međutim, gačci su ptice koje u pojedinim naseljima našega grada stvaraju veliku buku i onečišćuju staze i objekte. Posljedica je to njihovog načina života – u kolonijama.

Problem nereda najizraženiji je u ranom periodu gniježđenja, odnosno od sredine ožujka do sredine travnja, kad intenzivno grade gnijezda, pri čemu im često grančice padaju na tlo, a velika količina ptica koja se gnijezdi na jednom stablu izmetom onečišćuje staze, automobile, klupice ili dječja igrališta koja se nalaze uza stablo. Naime, u to vrijeme stabla još nisu prolistala i ne postoji lišće kao prirodna zaštita od izmeta.

U razdoblju gniježđenja preporučljivo je češće čistiti prostor ispod kolonije, a tijekom ranog perioda gniježđenja građani mogu i dojaviti potrebu za dodatnim održavanjem pojedinih lokacija. Može se zatražiti i premještaj klupica, ako se nalaze ispod kolonije. Građanima koji parkirna mjesta imaju ispod kolonija gačca kao privremeno rješenje preporučuje se zaštita automobila navlakama.

Građani mogu i prijaviti lokacije za strateško orezivanje grana, koje se može provesti isključivo prije perioda gniježđenja. Strateškim orezivanjem uklanjaju se pojedinačne grane iznad parkirnih mjesta, klupica, puteva ili u dvorištima vrtića i škola. Međutim, ova metoda se koristi samo iznimno, kada druge opcije nisu moguće. Važno je napomenuti da se na ovaj način neće smanjiti broj ptica u pojedinim kolonijama, nego će se kolonija proširiti na nekoliko okolnih stabala.

Potrebno je osvijestiti činjenicu da su životinjski stanovnici veliko bogatstvo svake urbane sredine, a pretpostavlja se da se broj kolonija gačca u gradovima povećao, između ostalog, zbog uništavanja i nedostatka povoljnih mjesta za gniježđenje uz rubove poljoprivrednih površina. No, iako su sve prisutniji unutar gradova, u Europi je zabilježen značajan pad brojnosti ove vrste.

ZMIJE U GRADU

Zasigurno najnepopularnija skupina životinja od svih do sada navedenih su zmije. Zbog brojnih predrasuda koje ih prate, ljudima izazivaju nelagodu i strah. Ove fascinantne životinje imaju i nezamjenjivu ulogu u ekosustavu, a radi onih koji se boje glodavaca, treba istaknuti da su upravo miševi i štakori zmijama glavni izvor hrane.

Usprkos tome, zmijama se posvećuje malo pozornosti te se nerijetko njihovo ubijanje smatra herojskim djelom.

Praznovjerje, neznanje i strah postavljaju zmije u nezavidan položaj i brojnim se vrstama broj u prirodi znatno smanjuje.

U Hrvatskoj postoje samo tri vrste otrovnica – **planinski žutokrug, poskok i riđovka**. Od navedenih, na području Zagreba, na obroncima Medvednice vrlo rijetko možemo pronaći poskoka i riđovku.

Naše je otrovnice lako prepoznati po karakterističnoj cik-cak šari na leđima, okomitim zjenicama, trokutastom obliku glave koja je jasno odvojena od vrata i po kratkom, zdepastom tijelu. Ostale zmije koje prirodno žive na području Zagreba (i Hrvatske) neotrovne su i bezopasne za čovjeka. Na području Zagreba to su **bjelica, bjelouška, ribarica i smukulja**.

ZMIJE U DOMU

Ako zmiju primijetite u vlastitom domu i ne znate kako postupiti, možete kontaktirati našu službu hvatača (tel. 01 2008 354), koja će preuzeti zmiju. Ako je životinji potrebna veterinarska pomoć, bit će prevezena u Oporavilište za divlje životinje Zoološkog vrta Grada Zagreba. Nakon pregleda, prema potrebi, bit će zadržana na skrbi ili vraćena u prirodu.

Ako pak zmiju primijetite u prirodi, zaobiđite je i nastavite svojim putem – zmije imaju jednako pravo biti u prirodi kao i mi.

Susret sa zmijom

Zmije iz naših krajeva ne napadaju ljude. No, ako ih se uznemiruje ili se osjećaju ugrožene, one će se braniti. Zato je dobro držati se nekih pravila ponašanja u staništu zmija jer tada susreti sa zmijama ne moraju biti neugodno iskustvo.

Prilikom odlaska u prirodu treba nositi duge hlače i obuću koja štiti noge od ugriza.

U šetnji treba paziti da se ne staje na nepregledna mjesta.

Za odmorište je potrebno birati pregledna mjesta, a izbjegavati blizinu grmlja, nakupine kamenja ili granja i slično.

U jesen je potrebno paziti na grane drveća i grmlje jer se tamo u to doba često sunčaju poskoci. Pri susretu sa zmijom ne smijete paničariti jer se možete ozlijediti i vi i zmija.

Ako želite fotografirati zmiju, učinite to polako, bez naglih pokreta i približavanja.

Odaberite najsigurniji put da zmiju zaobiđete.

Ako zmiju nije moguće zaobići, treba je zaplašiti udarcima štapom o tlo jer zmije preko donje čeljusti jako dobro osjete vibracije tla.

KOLIZIJA PTICA SA STAKLENIM POVRŠINAMA

Uz gubitak staništa i predatore, **kolizija (sudaranje) s objektima koje su izgradili ljudi**, pa tako i sa staklenim površinama, jedna je od najvećih **prijetnji za divlje ptice**.

Prozori i vrata, stakleni zidovi, bukobrani na autocestama, autobusna i druga stajališta – sve su to potencijalno opasna mjesta za ptice.

Brojne ptice imaju oči na bočnim stranama glave. Time se postiže vrlo široko vidno polje, kod nekih vrsta i do 360 stupnjeva. Međutim, najveći dio njihovog vidnog polja je **vidno polje samo jednog oka** (monokularno) s malo osjećaja za dubinu. Kod brojnih vrsta jako mali dio vidnog polja pokrivaju oba oka te je pticama otežan fokus na ono što se događa direktno ispred njih.

PTICE NE PRIMJEĆUJU STAKLO, već vide samo ono što je iza njega.

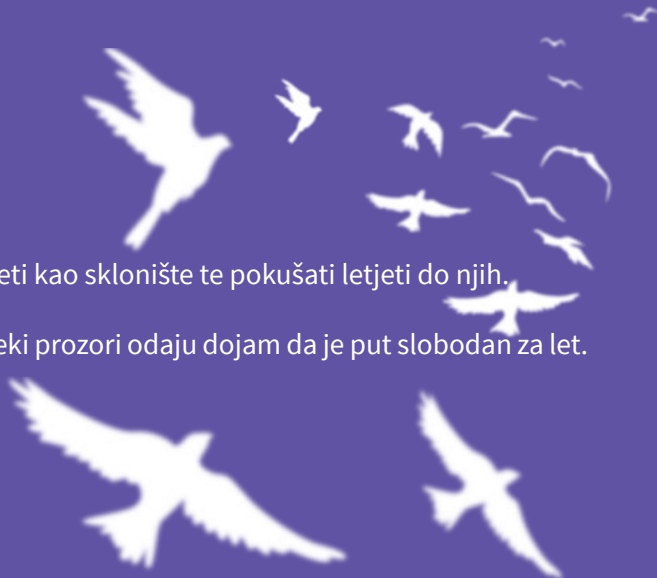
U NEKIM VRSTAMA STAKLA PTICE VIDE OKOLINU (REFLEKSIJA). Zbog odraza lišća ili neba, stakla im izgledaju kao savršena mjesta za let.

Kako možemo pomoći?

Odmaknite sobne biljke od prozora – ptice ih mogu vidjeti kao sklonište te pokušati letjeti do njih.

Spustite rolete i navucite zastore kad god je moguće – neki prozori odaju dojam da je put slobodan za let.

Dajte pticama do znanja da je staklo čvrsta površina!

1. Tempera – oslikajte vanjsku stranu prozora, napravite uzorak koji želite, upotrijebite maštu! Ovo rješenje je jednostavno, dugotrajno i efikasno. Tempera je otporna na kišu, a ipak ćete je lako ukloniti spužvom.
2. Ljepljiva traka – ako volite stroge linije i važno vam je da svaka crta bude na svojem mjestu, vanjsku stranu prozora oblijepite neprozirnom ljepljivom trakom. Mogu biti u različitim bojama i lako ih je skratiti na odgovarajuću duljinu.
3. Naljepnice za stakla – za one koji su manje maštoviti, ali vole lijepe uzorke, uvijek postoje i gotove naljepnice za stakla.

OBRATITE PAŽNJU! Da bi bilo koje rješenje bilo učinkovito, važno je zapamtiti neka pravila. Većina ptica će izbjeći stakla s uzorcima čije su vertikalne linije udaljene 10 cm, a horizontalne 5 cm. Linije moraju biti široke najmanje 0,6 cm. Funkcionirat će i nepravilni uzorci, dokle god se poštuju ova pravila.

KAKO POMOĆI PTICI KOJA SE SUDARILA SA STAKLOM

Iako ptice nakon udarca u staklo često uginu, ponekad su samo ošamućene te ih je potrebno skloniti od drugih opasnosti od kojih se u takvom stanju ne mogu braniti.

Ako ptica ima očite vanjske ozljede, odnesite je veterinaru.

Ako nema vanjskih ozljeda, stavite pticu u tamnu kutiju s rupama za zrak.

Kutiju odnesite daleko od predatora i kućnih ljubimaca, na toplo (ne prevruće!), mirno i tiho mjesto.

Svakih 15 minuta kutiju iznesite van i otvorite. Ptica će odletjeti kad bude spremna.

Kad ptica odleti – to je to! Jedna ptica je spašena! Ako se ptica ne oporavi tijekom nekoliko sati, odnesite je veterinaru ili nazovite službu hvatača iz Oporavilišta.

ZAPAMTITE!

**Zabranjeno je zadržati divlju životinju!
Naš zadatak je da joj pomognemo i pustimo
je u prirodu ili predamo stručnim osobama
koje će joj pomoći i vratiti je u prirodu. Divlje
životinje ne smijemo zadržati kao kućne
ljubimce!**

Ptići izvan gnijezda mogu biti goluždravci ili poletarci. Ako je goluždravac izvan gnijezda, vjerojatno je slučajno ispao, pa ga možemo vratiti u gnijezdo ako je dostupno i time ne ugrožavamo sebe ni gnijezdo s ostalim ptićima.

Druga mogućnost je da je ptić već dobio perje i sjedi na tlu ili skakuće.

GOLUŽDRAVCI – ptići koji imaju samo paperje, još nisu dobili pravo perje, odnosno još nisu opernaćeni.

POLETARCI – opernaćeni ptići koji izlaze iz gnijezda.

NE DIRAJTE PTIĆA!

Sasvim je uobičajeno da u proljeće ili ljeto naiđemo na ptića na tlu. To su najčešće poletarci koji uče letjeti. Iako nam se čini da roditelja nema, najčešće su u blizini, u potrazi za hranom. Naime, roditelji mladuncima redovito donose hranu. U tom slučaju ne smijemo dirati ptića.

KADA PODIĆI PTIĆA NA GRANU?

Ako je ptić u opasnosti od grabežljivaca, primjerice mačaka, ili je pak u blizini prometnice ili na nogostupu, potrebno ga je podići na granu obližnjeg stabla, kako bi ga roditelji mogli vidjeti i čuti.

KADA UZETI PTIĆA I KONTAKTIRATI STRUČNJAKA?

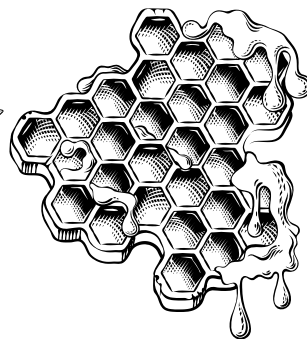
Uzimanje ptića iz prirode dopušteno je jedino ako je ozlijeđen ili sa sigurnošću možemo reći da je napušten. Tada je potrebno potražiti savjet stručnjaka i zaštititi ptića od grabežljivaca, pa i od svojeg kućnog ljubimca.

PČELE

Pčele su jedna od takozvanih ključnih vrsta. Naime, iako su sve vrste živih bića važne, neke od njih igraju važniju ulogu u očuvanju života na Zemlji i njih nazivamo ključnim vrstama. Nestanak tih vrsta narušio bi cijeli ekosustav.

Ako tako mala vrsta može utjecati na život na cijeloj Zemlji, više je nego jasno koliko je važno sačuvati biološku raznolikost. Ona nas održava na životu. Dakle, ako iz ekosustava nestane samo jedna vrsta, postoji mogućnost da on više neće obavljati svoje važne zadaće.

Zašto se jedna mala pčela naziva najvažnijom vrstom na planetu? Pčele su kukci koji su ključni dio našeg ekosustava jer oprašuju više od stotinu vrsta usjeva, uključujući voće i povrće koje je značajan dio naše prehrane. Bez ovih oprašivača bilo bi puno manje hrane u svijetu. Naime, čak 70 posto svjetske poljoprivrede ovisi o oprašivanju koje obavljaju pčele.

Kad vas na bilo koji način ugrožavaju pčele, ose ili stršljeni nazovite službu 112. Pritom imajte na umu da su pčele izuzetno korisne za naš grad radi oprašivanja brojnih cvjetnica.

Početkom proljeća počinje rojenje, odnosno prirodno razmnožavanje pčelinjih zajednica koje su potaknute razvitkom bilja, pčelinjeg legla te manjkom prostora u košnici. Kad matica sa svojim rojem izleti iz košnice, najčešće se prihvati za granu drveta, a oko nje se formira klupko pčela. Ako u blizini nema stabla, može odletjeti i nekoliko stotina metara dalje i uhvatiti se za bilo koju drugu podlogu ili izbočinu bilo gdje, pa i u gradskoj sredini – primjerice, za rasvjetni stup, vozilo, fasadu zgrade, spomenik.

Tek tada postaju vidljive i mogu uznemiriti građane. No, prije bilo kakve panike, treba imati na umu da su gradske pčele u pravilu mirne, naviknute na gradsku gužvu.

Dopustimo gradskoj pčeli, gdje god je moguće, da živi u zidovima i dupljama, na krovovima, u napuštenim dimnjacima jer Zagreb će ostati ugodan grad za sve svoje stanovnike samo ako se u njemu sačuvaju autohtone vrste. Među njima nevjerojatnu važnost ima gradska pčela koja oprašuje gradsko zelenilo.

Pčele žive i u našem gradu, iako ih stanovnici Zagreba najčešće ne zamjećuju. Uglavnom se nalaze u šupljim stablima, na krovovima ili u dimnjacima koji nisu u upotrebi i na sličnim zapuštenim mjestima.

SRNA

Capreolus capreolus

Srne su šumske životinje koje nas znaju iznenaditi i u naseljima, no najčešće ne u gradskoj vrevi. Najčešće posjećuju rubne i zelene dijelove gradova. Rasprostranjene su u gotovo cijeloj Europi. U izboru staništa preferiraju šume sa šibljem, a rado odabiru i livade i polja s grmljem. Hrane se travom i drugim zeljastim biljkama, lišćem, gljivama, žirovima i žitaricama.

Budući da je riječ o plahim životinjama, rijetko ćemo ih susresti u urbanoj sredini. Međutim, ponekad znaju zalutati te se tada nađu u stranom okružju velikih zgrada i prometnica. Od kasne jeseni do kraja zime srne žive u obiteljskim grupama koje mogu migrirati, ali ne prelaze velike udaljenosti. Vođa krda je majka srna koja vodi lanad (mladunce).

LANE je naziv za mlado srne. Odrasli mužjak naziva se srndać.

Srne često stradavaju na prometnicama. I nas i divlju životinju može zaštititi brzina vožnje prilagođena stanju i uvjetima na cesti, maksimalan oprez i poštivanje prometne signalizacije koja upozorava na mogućnost pojavljivanja divljači na cesti.

Kad srna odlazi u potragu za hranom, lane skriveno u travi čeka majčin povratak. Nažalost, prvi tjedni života lanadi poklapaju se s vremenom prvih košnji. Kad im se približi kosilica, mladunčad ne bježi, već bespomoćno ostaje mirno ležati priljubljena uz tlo. Ta strategija preživljavanja nažalost nije učinkovita pred rotokosilicama.

Kako bismo zaštitili mladunčad divljih životinja tijekom košnje velikih površina, važno je livadu kositi od središta prema rubnim dijelovima jer košnjom usmjerenom prema središtu livade životinje tjeramo u zamku u kojoj će sigurno stradati.

Ako prije košnje livade pronađemo lane, idealno bi bilo ne dirati ga, već pričekati s košnjom i vratiti se poslije, kad ga majka već odvede na sigurno mjesto. Ako ne postoji ta opcija, lane treba prenijeti na najbliže sigurno mjesto, kako bi ga majka mogla pronaći. To je najbolje učiniti u rukavicama pomoću velikog busena trave, da na mladunče ne bismo prenijeli svoj miris zbog kojeg srna ne bi mogla prepoznati svoje mlado.

UPOZNAJMO SVOJE SUSJEDE

U urbanim sredinama živi 70,4% hrvatskog stanovništva, od čega četvrtina u Zagrebu. Grad Zagreb se nalazi na području koje obuhvaća raznolika staništa, pa na području našega grada imamo travnjake, šume, potoke, jezera i močvare. Takva raznolikost staništa zajedno s urbanim dijelovima grada doprinosi raznolikosti životinja koje ovdje nalazimo.

Za sada je na području Grada Zagreba poznat samo približan broj registriranih autohtonih vrsta: otprilike 1300 vrsta biljaka, 65 vrsta sisavaca, 93 vrste ptica gnjezdarica, 12 vrsta gmazova, 15 vrsta vodozemaca, 45 vrsta riba i 116 vrsta leptira. Dio zabilježenih vrsta nalazi se u kategoriji ugroženih vrsta te se provode mjere njihovog redovitog praćenja i očuvanja.

SJEVERNI BJELOPRSI JEŽ

Erinaceus roumanicus

Bjeloprsi jež poznati je kukcojed rasprostranjen diljem naše zemlje. Osim na livadama, često ih susrećemo i uz rubove šuma, na njivama i oranicama te na gradskim zelenim površinama. Prvenstveno se hrane kukcima i njihovim ličinkama, ali jedu i male zmije, ribe, žabe, ptice i njihova jaja te strvinu. U malim količinama jedu i biljnu hranu – korijenje biljaka i plodove voća. U potragu za hranom kreću predvečer i noću kad je opasnost da se susretnu s neprijateljem manja nego danju.

Ponekad ljudi uzimaju ježeve iz prirode vjerujući da mogu biti kućni ljubimci. To je pogrešno – ježevi su divlje životinje i mjesto im je u prirodi.

Ježevi su među omiljenim životinjama u gradu i malotko se ne razveseli kad ih vidi. Međutim, ježevi mogu biti prenosioci raznih bolesti te je to još jedan razlog da ih se ne pokušava zadržati kao kućne ljubimce.

Ako su ježevi stanovnici našeg vrta, oslobodit će nas puževa, zmijskih jajašaca i ličinki raznih kukaca.

Najveći problem za pripadnike ove vrste predstavlja sve više prometnica na kojima stradavaju u velikom broju, najčešće između travnja i kolovoza, u vrijeme parenja.

LISICA

Vulpes Vulpes

Zahvaljujući bajkama i pričama za djecu, lisica je jedan od najpoznatijih šumskih stanovnika. No, lisice imaju veliku sposobnost prilagođavanja na najrazličitija staništa – od šuma, livada do poljoprivrednih površina i pašnjaka.

U novije vrijeme sve su češće i u prigradskim i gradskim naseljima u kojima danju borave u napuštenim objektima, a noću izlaze u lov.

Lisice nisu izbirljive kad je riječ o prehrani – hrane se glodavcima, zečevima, pticama, kukcima, plodovima, žabama, ribama, ali i strvinom. Ovisno o staništu, hrane se onime što im je najdostupnije.

OPORTUNISTIČKA PREHRANA
označava prehranu životinje koja se može prilagoditi bilo kojoj hrani koja joj je u tom trenutku dostupna.

Provedbenom uredbom Komisije Europske unije (2021/620) 16. travnja 2021. Republika Hrvatska službeno je postala zemlja slobodna od bjesnoće (Rabies free country) te je uvrštena na popis europskih zemalja koje imaju taj status.

Lisice su u gradu preuzele važnu ulogu u regulaciji broja glodavaca te čiste okoliš od strvina.

Istrebljenje lisica, zmija i kuna dovelo bi do nezaustavljivog širenja glodavaca i zoonoza – bolesti koje se mogu prenositi sa životinja na ljude i obratno.

Divlje životinje su dio grada i lisica bi trebala biti uobičajeni prizor, a ne razlog za paniku. Prijaviti se trebaju jedino životinje čudnog ponašanja, a ne samo njihova prisutnost.

CRVENA VJEVERICA

Sciurus vulgaris

Crvena vjeverica je jedina europska autohtona vrsta iz porodice *Sciuridae*. Veliki rep služi im za balansiranje u krošnjama drveća, a u hladnim danima i za grijanje, dok se njime pokrivaju kao pokrivačem. Ovi ljupki stanovnici šuma i urbanih područja primarno su biljojedi, no hrane se i gljivama.

Većinu prehrane čine plodovi i sjemenke različitih stabala poput bukve, žira, oraha i lješnjaka. U jesen pojačano sakupljaju plodove i sjemenke te ih zatrpavaju u zemlju i spremaju u šupljine drveća, kako bi ih koristile u zimskom periodu.

Crvene vjeverice zato imaju važnu ekološku ulogu u procesu prirodnog pošumljavanja putem disperzije sjemenki.

Populaciju crvene vjeverice ugrožava invazivna vrsta, siva vjeverica (*Sciurus carolinensis*) koja potječe iz Sjeverne Amerike, a uvezena je u Europu krajem prošlog stoljeća. Siva vjeverica je u indirektnoj kompeticiji za prirodne resurse s europskom crvenom vjevericom.

Crvene vjeverice često su stanovnici gradova i sela koji bi potencijalno mogli postati glavna utočišta za crvene vjeverice.

Usprkos uvriježenom mišljenju, vjeverice ne ulaze u zimsko mirovanje, tzv. zimski san, već se zimi drže skrovišta i koriste zalihe hrane.

Gubitak i fragmentacija šumskih staništa radi urbanizacije ugrožava crvene vjeverice, dok istovremeno obilni i predvidivi izvori hrane i mali broj prirodnih predatora u urbanim područjima mogu potaknuti vjeverice da novi dom potraže u gradskoj sredini.

SOVE

Strigidae

Poznate noćne grabežljivce, koje se u zapadnoj kulturi veže uz mudrost i inteligenciju, posljednjih se godina sve češće čuje u naseljenim mjestima. Mnogo je šuma uništeno, pa su kao i mnoge druge ptice, sove prisiljene potražiti spas u krošnjama stabala u gradu. Iako praznovjerni ljudi vjeruju da dolaze naviještati smrt, ova divna stvorenja bi trebalo gledati sa simpatijama.

Očaravaju nas osebnim izgledom i načinom života. Hrane se kukcima i imaju značajnu ulogu u kontroli broja glodavaca. Gradski parkovi stanište su jedne od najmanjih sova – ćuka, a često se sreću i mala ušara, jastrebača, pa i šumska sova.

Iako u urbanim staništima ima dovoljno dostupnog plijena, što pozitivno utječe na brojnost sova u gradskim sredinama, ovdje su one i u većoj opasnosti nego u prirodi. Potencijalne opasnosti uključuju sudaranje (koliziju) s vozilima, staklenim i drugim površinama izgrađenim ljudskom rukom, bolesti i stradavanje od strujnog udara na električnim vodovima.

U proljetnim i ljetnim mjesecima, kad se sove gnijezde u gradskim sredinama, događa se da ptici koji još nisu svladali vještinu leta ispadnu iz gnijezda. Tada su laka meta gradskim predatorima – mačkama i psima.

Mladunče sove koje je ispalo iz gnijezda, a nije ozlijeđeno, treba vratiti u gnijezdo ili što bliže njemu, gdje će roditelji preuzeti brigu. Ptice treba vratiti što prije, a ne zadržavati jer što su duže s ljudima, uspješan povratak u prirodu je upitniji.

Tijekom kasnog ljeta može se čuti prodorno kriještanje i prodoran cijuk koji dolazi iz krošanja. Iako zvukove koji podsjećaju na škripu ljuljački ljudi često smatraju zastrašujućima i misterioznima, riječ je o glasanju mladih sova. Ptici napuštaju gnijezdo prije nego što su sposobni za let, ostaju u blizini gnijezda, penju se po granama i glasanjem obavještavaju roditelje o svojem položaju te dozivaju roditelje koji su otišli u potragu za hranom.

KRTICA

Talpa europaea

Ova mala životinja potpuno je prilagođena životu u zemlji. Rasprostranjena je na području Europe i sjeverne Azije, a za život bira rahla tla koja pružaju dovoljno hrane. Glavnina prehrane ovih životinja su gujavice i ličinke kukaca. Oči su im male i slabo razvijene, a odlično su im razvijeni osjeti sluha i njuha. Kratke i jake prednje noge služe im za kopanje i rovanje zemlje.

Na nogama imaju pet prstiju s kandžama koje rastu ustranu, a služe za razgrtanje zemlje. Pod zemljom kopaju duge tunele u kojima žive, a prilikom kopanja tunela na površinu izbacuju rahle naslage zemlje, tzv. krličnjake.

Ljudima su zanimljive, ali ih često smatraju problematičnima jer uništavaju travnjake. Pri tome se zaboravlja da sustav podzemnih kanala, kojima se kreću, pomaže u prozračivanju i rahljenju tla.

Krličnjaci ljudima većinom smetaju iz estetskih razloga jer narušavaju izgled vrtova i travnjaka.

Krtice se hrane ličinkama brojnih vrsta kukaca, među kojima su i vrste koje se smatraju štetočinama jer se hrane biljkama koje uzgajamo.

Ako krtice štetu rade na poljoprivrednim površinama i u vrtovima, mogu se koristiti rastjerivači koji uzrokuju vibracije u svim smjerovima te tjeraju krtice s površine koju želimo zaštititi na susjedne, na kojima ih nitko ne uznemirava.

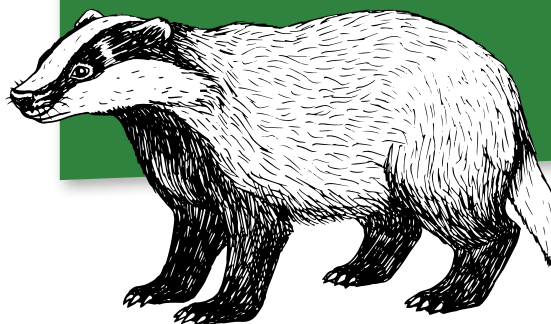
EUROAZIJSKI JZAVAC

Meles meles

Euroazijski jazavac rasprostranjen je u gotovo cijeloj Europi i manjem dijelu Azije. Živi u nizinskim i brdskim šumama, najčešće uz pašnjake i livade na kojima radi komplekse podzemnih prostorija i prolaza. Društvene su životinje koje žive u malim grupama – klanovima.

Teritorijalne su životinje, a u jednom klanu je najviše dvadesetak životinja s dominantnim mužjakom i ženkom. Svejedi su i nisu pretjerano izbirljivi kad je riječ o hrani. Često jedu gujavice, ali i kukce, gmazove i vodozemce, male sisavce i ptice. Nisu aktivni lovci, već jedu što pronadu. Osim hrane životinjskog porijekla, jedu i korijenje, voće, orašaste plodove te druge jestive dijelove biljaka.

TERITORIJALNE ŽIVOTINJE su one koje brane svoj teritorij, odnosno prostor na kojem žive.

Udaranje repom i struganje stražnjim nogama znakovi su agresije koju jazavci izražavaju kad se osjećaju ugroženo.

Mnogo jazavaca diljem Europe ubijeno je plinom 60-ih i 70-ih godina prošlog stoljeća, radi kontroliranja bjesnoće.

U prošlosti se gruba dlaka ovih životinja koristila u proizvodnji četki za brijanje te kao kosa za lutke.

U današnje vrijeme jazavce sve češće nalazimo u naseljenim područjima jer je sve manje prirodnih staništa, a i jazavci su uočili da pokraj kuća mogu pronaći dobro mjesto za jazbinu, a ostaci hrane, pronađeni u otpadu, mogu biti slastan obrok.

CRVENOKLJUNI LABUD

Cygnus olor

Labudovi su pojam elegancije i smatraju se ukrasom svakog jezera ili rijeke. Nalazimo ih i na ribnjacima, ušćima rijeka u more te katkad i na moru. Perje odraslih ptica potpuno je bijelo te do izražaja dolazi crveni kljun. Ptici su pak sive boje i crnog kljuna i njihova transformacija bila je nadahnuće za poznatu priču „Ružno pače“.

Labudovi su među najvećim pticama koje mogu letjeti, teški su i do 12 kilograma. S rasponom krila do 240 centimetara pravi su užitek za promatranje, bez obzira na to promatramo li ih na vodi, na tlu ili prilikom leta.

Zanimljivo je da se crvenokljuni labudovi kod nas gnijezde tek od 80-ih godina prošlog stoljeća.

Labud je u Hrvatsku počeo dolaziti prije više od stotinu godina, uglavnom tijekom jakih zima. U međuvremenu je postao redovna zimovalica.

Kod nas se labudovi gnijezde uglavnom na slatkovodnim staništima, na kontinentu i u priobalju. Zimi nisu vezani uza svoja gnjezdilišta, pa ih se može naći na svim vodenim površinama, bez obzira na to je li slatka ili slana voda.

U Zagrebu se labud gnijezdi u Maksimiru, na Savici i na Jarunu.

SIVA ČAPLJA

Ardea cinerea

Ovu pticu vidamo gotovo uza sve slatke vode u Hrvatskoj, od nizinskih rijeka, jezera, močvara, kanala do gorskih i krških rijeka te mediteranskih močvara. U Zagrebu se gnijezdi u Maksimiru, a hrani se uza Savu, na Savici, Jarunu, u vodenim tijelima Zoološkog vrta i uza zagrebačke potoke. Upravo zato se može vidjeti kako prelijeće središte grada. Hrani se ponajviše ribama i žabama, ali pojest će i zmiju, malog sisavca ili pticu.

Gnijezdi se u kolonijama jedanput godišnje (od ožujka do travnja). Gnijezdo gradi visoko na drveću, a na jednom drvetu može biti i nekoliko gnijezda.

Kad leti, vrat skuplja u obliku slova S. Glas joj je snažan i prodoran, a rijetko se glasa dok je na zemlji.

U parku Maksimiru svake godine može se vidjeti nekoliko desetaka gnijezda, i to u krošnjama u blizini glavnog ulaza u park, uza stazu prema Prvom jezeru i na području Zoološkog vrta. Velik broj čaplji početkom proljeća ondje marljivo prikuplja grančice i gradi gnijezdo u kojem će othranjivati svoje ptiće. U Zoološkom vrtu sasvim je uobičajeno vidjeti čaplju kako hoda stazama i mostovima, razgledava okolinu s vrhova građevina i skulptura ili se hrani u vodenim tijelima Vrta.

**PRIRODA JE SVUDA
OKO NAS, PA I U GRADOVIMA**

**SAČUVAJMO
URBANU
BIORAZNOLIKOST**

INVAZIVNE STRANE VRSTE

Veliku prijetnju autohtonim vrstama predstavljaju strane vrste.

Ako neka strana vrsta na novom području negativno utječe na bioraznolikost, zdravlje ljudi ili radi ekonomsku štetu, naziva se **invazivnom vrstom**. Danas su invazivne vrste jedna od najvećih prijetnji bioraznolikosti nekog područja.

Invazivne vrste imaju potencijal širenja na velika područja i određene značajke koje im daju prednost pred zavičajnim (autohtonim) vrstama. Predacija, kompeticija za hranu i stanište, prijenos bolesti, hibridizacija sa zavičajnim vrstama te izmjena strukture i funkcioniranja ekosustava samo su neke od prijetnji koje invazivne strane vrste predstavljaju za bioraznolikost i usluge ekosustava.

Neke od prednosti stranih invazivnih vrsta u odnosu na zavičajne vrste su:

nedostatak prirodnih neprijatelja

veći broj potomaka

brže razmnožavanje

brži rast

brže širenje

veća agresivnost

veća tolerancija na okolišne promjene

neizbirljivost u prehrani

U Europskoj uniji postoji **Unijin popis**, odnosno popis invazivnih stranih vrsta koje izazivaju zabrinutost u Uniji. Popis se neprestano obnavlja i nadopunjuje.

Crna lista je popis invazivnih stranih vrsta koje izazivaju zabrinutost u Republici Hrvatskoj jer su na teritoriju Hrvatske dokazano invazivne ili bi u slučaju unošenja mogle uzrokovati probleme i štetu.

Vrste s Crne liste i Unijinog popisa ne smiju se unositi na područje Republike Hrvatske (osim u slučajevima provoza pod carinskim nadzorom), koristiti ili uvoditi u prirodu.

Istovremeno, postoji i **Bijela lista**, odnosno popis stranih vrsta koje ne predstavljaju ekološki rizik u Republici Hrvatskoj. Stavljanje na tržište i/ili uzgoj u kontroliranim uvjetima i/ili uvođenje u prirodu ovih vrsta moguće je bez ograničenja ili pod određenim uvjetima, ali se ne potiče njihovo nekontrolirano puštanje u prirodu.

Strane invazivne vrste najlakše zauzimaju područje već narušene prirodne ravnoteže s velikim antropogenim utjecajem te kad se jednom rasprostrane, izuzetno ih je teško ukloniti.

Zapamtimo! Većina invazivnih vrsta nije došla sama, nego su ih unijeli ljudi. Stoga budimo oprezni i nemojmo biljke i životinje unositi u nove ekosustave, odnosno puštati bez kontrole.

Grad Zagreb kao najveći grad u Hrvatskoj, svojim brojem stanovnika i velikim brojem aktivnosti mjesto je s velikim pritiskom na prirodu. Istovremeno, u našem gradu nalaze se raznolika staništa i utočišta za mnogobrojne vrste. Naš grad, iako možda zvuči neočekivano, obiluje i biljkama i životinjama. I tu činjenicu moramo osvijestiti kao istinsko bogatstvo. Dio smo prirode, pa podizanje ograde prema nečemu čemu pripadamo nije moguće. Prirodnije je i za nas bolje upoznati se sa živim svijetom koji nas okružuje i uživati u njegovim bojama, pokretima i zvukovima.

Dodatne informacije o urbanoj bioraznolikosti, radu Oporavišta za divlje životinje Zoološkog vrta Grada Zagreba te divljim životinjama u gradovima, kao i detalje za izradu različitih kućica i hranilica za male životinje koje zalaze u naša dvorišta, pronađite u drugim publikacijama Zoološkog vrta Grada Zagreba.

IZVORI:

Budimir, Z., Čulig, P., Kodžoman, A. *Prijatelji ptica, Priručnik za male ornitologe*; Udruga BIOM, Zagreb

Garms, H., Borm, L. (1981.): *Fauna Europe*; Mladinska knjiga, Zagreb

Irić, N. (2015.) *Stradavanje divljači od poljoprivredne mehanizacije*; urn:nbn:hr:128:534067

Janev Hutinec, B., Jelić, L. (2022.) *Gradski prozor u prirodu*; Javna ustanova Maksimir za upravljanje zaštićenim područjima Grada Zagreba, Zagreb

Kolarić, V. (2018.) *Izbor staništa vjetruše (Falco tinnunculus L.) u Zagrebu*; urn:nbn:hr:217:798607

Škoton, J., Milković, A., Malić, H. Kovačec, K. (2015.) *Prihvati izazov! Upoznaj zmije Hrvatske*; Zoološki vrt Grada Zagreba, Zagreb

Divlje životinje u vrtu; Zoološki vrt Grada Zagreba, Zagreb

Razvojna strategija grada Zagreba za razdoblje do 2020. godine (2017.); Gradski ured za strategijsko planiranje i razvoj grada

Slabbekoorn, H., Peet, M. (2003.) *Birds sing at a higher pitch in urban noise*; Nature 424, 267 <https://doi.org/10.1038/424267a>

Magle S., Kay C., Buckley J., Fake K., Fidino M., Lehrer E., Murray M. (2021.) *Why Do Animals Live in Cities?*; Front. Young Minds. 9:566272. doi: 10.3389/frym.2021.566272

Robinson, J. (2020.) *Ecopsychology: How Immersion in Nature Benefits Your Health*; Yale Environment 360

AUTORICA: Ana Milković Opašić
UREDILA: Davorka Maljković
NAKLADNIK: Ustanova Zoološki vrt Grada Zagreba
FOTOGRAFIJE: Arhiva Zoo vrta, Shutterstock
ILUSTRACIJE I GRAFIČKI DIZAJN: Brandmama d.o.o.
OBJAVLJENO: Zagreb, 2023.

Ustanova Zoološki vrt Grada Zagreba
Fakultetsko dobro 1, 10 000 Zagreb
OIB 69262261098 | MB 2262622 | Tel: 01 2302 198 | Fax: 01 2302 198
E-mail: info@zoo.hr | www.zoo.hr